

LENDAS ÜLE KANEPIPÖLLU

Keskkonnast tingitud sõltuvusest vabane- mise raskustest kahe narkofilmi taustal

JANNO ZÖBIN

„LEND ÜLE KANEPIPÖLLU“. Autor ja režissöör **Andrei Tantsõrev**, operaator **Volli Voronov**, montaaž: **Aleksei Fjodorov**. Video Betacam SP, 53 min, värviline. © Andrei Tantsõrev, 2001/2002.

„NIME POOLEST VÕITJA“. Režissöör, operaator ja tootja **Priit Vehm**, montaaž: **Ahti Tubin**, helirežissöör **Ivo Felt**, helioperaator **Jüri Vood**, teksti autor **Heiki Meeri**, teksti loeb **Peeter Tammearu**, muusika: „Fragile“. Video Betacam SP, 28 min, värviline. © Priit Vehm, 2001.

Viimase viie aastaga on Eesti jõudnud sundseisu, mis nõuab üha suuremat investeerimist narkovastasesse võitlusse, narkomaania ennetusse ja narkomaanide taastusravisse. Kui rääkida narkomaania levikust, siis pole saladus, et kõige hullem on olukord vene keelt kõnelevate noorte hulgas. Narkomaanid saavad kõige sagedamini just neist, kes pärit vaesemast ja antisotsiaalsemast elukeskkonnast: Lasnamäelt, Koplast, Maardust, Kohtla-Järvelt, Narvast või Sillamäelt.

Andrei Tantsõrevi filmis „Lend üle kanepipõllu“ rullub meie ees lahti lõhenenud Eesti ühiskond, narkoprobleem taustal järjest suuremaks paisuva õhupallina endast märku andmas. „Äärmuse ühes otsas on pinnalpäisjad, teised need, kes upuvad sõnnikusse, ja nende vahel on vaikiv, kõlbeliselt ükskõikne ülekaalukas osa inimesi, kes vist eriti ei salli ega usalda elu, kuid ei kiirusta temast ka lahkuma,“ manifesteerib ta kohe alguses.

Tantsõrev lahkab filmi esimeses pooles narkosõltuvust ja intervjuuerib inimesi, kes tihedalt seotud Kohtla-Järvega. Nende seas on ka noori, kelle jaoks elu näib olevat juba kaotatud mäng. Kuigi filmis räägib narkomaane vähe, näib ta sõltuvuse kui nähtuse tegelikule olemusele üsna lähedale jõudnud olevat. Filmis esimeses pooles antavad hinnangud on objektiivsed, uimastitest kõnelevad erineva taustaga ja erinevast keskkonnast pärit muulased: vana hipi, nõela otsas istuv narkomaan, tudengid, endine allveesportlane ja juba heal töökohal töötav vene naine. Selline erinevate vaatepunktide esitamine mõjub kosutavalt ja annab vaatajale suuremad võimalused uimastite kohta välja kujundada oma arvamuse.

Mida enam edasi, seda selgemaks saab, et rahulolematu praeguse Eestiga on ka Tantsõrev ise. Järjest rohkem avaldub väljavalitud intervjueeritavate seisukohtade taustal režissööri enda aramus. Tema sõnul pole eestlased peale mõne erandi huvitatud venelaste elust Eestis. „Eestlased valitsevad targalt riiki. Venelastele herooin, pussnoad, luuad, vihad ja tõlkimistö, eestlastele raske ja vastutusrikas riiklik ülesehitustöö.“ Tantsõrev leiab, et „ühtedel on käsk ellu jääda ja teisi välja süüa“. Pead tõstab režissööri trots ja kibedus eestikeskse valitsuse vastu (mis puudutab rahamaailma ahnust, künismi, hoolimatust — selles on tal praeguse ühiskonna suhtes muidugi õigus). Enamik Tantsõrevi intervjueeritavatest vene noortest, muu-

hulgas tudengitest, näebki oma tulevikku „musternäitena” meelsamini Saksa- maal või Inglismaal, mitte aga Eestis. Halastamatu heroini pikaajalise mõju ilustamata näitamisel näibki lõppees- märk suures osas olevat justkui see, et tõestada: vene noored kannatavad disk- rimineerimise all väga tugevalt ja narko- maania levib nende seas suuresti selle tõttu. Neil (filmi lõpuosas saab sellest üha rohkem „meil”) ei ole siin võima- lust „läbi lüüa”, neil ei ole Eestis hea ela- da. Sellise, umbmääraselt põhjendatud vastandustest tuleneva seisukohaga ei saa aga siin kirjutaja kuidagi nõus olla.

Praeguse Eesti majandusliku olukor- ra puhul on minu arvates selge, et vaim- selt ja füüsiliselt terve inimene, kes vä- hegi Eestis töötada ja elada tahab, on sõl- tumata rahvusest võimeline end ära elat- tama. Seda on mulle kinnitanud ka kõik muulastest lihttööd tegevad inimesed, keda „Eesti Päevalehe” jaoks intervjuee- rinud olen. Iseasi on muidugi see, kas nende elukutse, ja ka paljude eestlaste elukutse, vastab sellele, mida nad tegeli- kult teha tahaksid. Ja kas kapitalism mitte ainult Eestis, vaid igal pool mujal- gi end sellisel kujul üldse õigustab?

Minu meelest on inimesel endal ras- kem, ka integreeruda raskem, kui ta eestlaste kohta ilmselgeid üldistusi teeb ja riigist iga hinna eest distantseerub. Kujutagem näiteks ette olukorda, kui lä- heksin eestlasena Rootsi ja kui selgub, et seal illegaalsena viibides pole mul võimalik legaalselt tööd saada, hakkak- sin selles süüdistama rootslasi ja nende peale viha kandma. See oleks ju totter. Mõistetamatuks jääb ka režissööri poolt esitatud küsimus, mis lühendatult kõlab nii: „Inimesel on ju tegelikult õnneks va- ja nii vähe. Kaitstust, turvalisust, hoolit- sust lapseas ja vanaduspõlves, kuulu- vust perekonda, klanni ja riiki. Tal on vaja, et teda armastataks. Kas tõesti il- mub kõik see sinu ellu pärast kodakond- suseksami sooritamist?”

„Lend üle kanepipõllu”, 2001/2002.
Režissöör Andrei Tantsörev.

Loomulikult mitte. Ükski riik ei saakski kunagi kõike seda üheskoos tagada. Küsisin hoopis vastu, et kas tõesti on kodakondsuseksami soorita- mine siis nii raske? Pealegi ju selleks, et end teistega võrdsena tunda?

Priit Vehmi dokumentaalfilm „Ni- me poolest võitja” võtab narkoproblee-

„Nime poolest võitja”, 2001.
Režissöör Priit Vehm.

mi ette põhjalikult. Filmi tegelased, kaevuriastulas Sompas elavad **Viktor**ia, **Valeri** ja **Andrei** on kõik narkomaanid. Oma päevi veedavad nad heroini jaoks raha hankida püüdes ja seejärel süstides. Filmi võtete ajal jõuavad kõik kolm ka lõpuks läbi piinade lootust ja leevendust pakkuvale võõrutusravile. Üks

neist, Andrei, sureb haiglas, ilmselt heroini edasitarvitamise tõttu metadooniravi ajal. Kahekümneaastase Viktoria sooviks on kogu hingest heroini loobuda. Lõpukaadrides, juba pärast võõrutusravi on ta aga siiski sunnitud tunnistama: „Ma ei suuda.” Veelgi lootusetumaks ja mustemaks muudab tema tuleviku haiglas teada saadud fakt: ta on HIV-positiivne.

Film tõestab taas seda, et heroini-sõltlasesse ei peaks ühiskond alati suhtuma kui kurjategijasse, sagedamini siiski kui haigesse inimesse.

Viktor

ia, Andrei ja Valeri puhul ei paista kuskilt välja vihkamine, kalduvus vägivalle, inimlike tunnete eiramine. Nad ei sule tegelikkuse ees ka silmi, teadvustades oma probleemi täielikult. Heroini lihtsalt viib lõpuks selleni, et inimene ei mõtle enam millestki muust kui uuest annusest. Heroiin võib olla tugevam armastusest, hävitada truuduse, panna lõpuks peaaegu iga naise müüma oma keha, viia sõltlase röövimise eesmärgil mõrvani. Heroinisõltuvus on füüsiline ja on selge, et kõikvõimalikest muudest narkootikumidest tekkivad sõltuvusprobleemid kahvatuvad selle kõrval, on tunduvalt kergemini ületatavad.

Kuna Eestis on narkoprobleem veel üsna noor ja valdav osa eestlastest puutub sellega kokku minimaalselt, on üsna suure osa elanikkonna seas levinud suhtumine, mis narkomaanide ravi finantseerimist ebavajalikuks peab. Selle suhtumise nn radikaalsem tiib paneks narkomaanid vang, harvadel juhtudel koguni hävitaks, vähemalt jutu järgi (vaata „Lend üle kanepipõllu”, vene kooliõpilane Artjom arvamust avaldamas). Sellise suhtumise juurde käib ka veendumus: narkomaan on oma saatuses ju ise süüdi. Heroini ja teiste narkootikumide vahele ei tõmba just Tantsõrevi poolt „kõlbeliselt ükskõikseks ülekaalukaks osaks inimestest” defineeritud grupp ehk keskklass piiri.

Viktoria tutvus uimastitega algas siis, kui ta kolmeteistkümneaastaselt esimest korda kanepit tõmbas. Kuueteistkümneselt tegi ta esimese süsti, pidudel tarbis amfetamiini; moonipuru ja heroini leevendasid depressiooni. Paljud noored inimesed alustavad aga veelgi varem ja võib juhtuda, et heroini juba väga varakult.

On selge, et alaealist on kergem mõjutada kui juba välja kujunenud isiksust. Kes on siis sel juhul süüdi? Kelle asi on mõista, kelle asi hukka mõista? Nii küsibki filmi režissöör ja vastust neile küsimustele on raske anda. Viktoria vanema süüdistab Valerit, kelle ta „elusalt maha mataks“. Viktoria väidab, et hakkas proovima enne, kui Valeriga tuttavaks sai. Igal juhul saab Andrei surmaga selgeks, et tihti ei aita ka see, kui pere liikmed probleemi teadvustavad ja sellest osa võtavad.

„Nime poolest võitja“ näitab meile lähedalt ja teravalt sotsiaalset haigust, milleks narkomaania on. Näitab narkomaani argipäeva, väljub tema kodust ja arstikabinetist.

Selleks et sõltuvuse probleemi mõista, ei piisa ainult teabest narkootikumide kohta. Ei piisa suurest lugemusest ja statistikast. On vaja end asetada narkomaani rolli. Püüda aru saada, mida viimane tunneb. Just nii on harvadel juhtudel võimalik hädasolijat aidata. Kõnelda sama keelt, mida sõltlane räägib. Narkomaanide nõustajatele, raviarstidele ja lähedastele võiks „Nime poolest võitja“ hea õppematerjal olla.

Narkomaanide, nende hulgas ka HIV-positiivsete inimeste arv Eestis lähiajal kindlasti kasvab. Heroiinisõltuvuse levikul, olen selles filmides nähtu ja kogetu põhjal üsnagi veendunud, on määravaim tegur keskkond (mängufilmidest tahaksin soovitada „Reekviem unistusele“, „Engel ja Joe“, „Trainspotting“, „Drugstore Cowboy“ jne). Nõela

otsa satutakse enamasti sõprade mõjul ja seal, kus selleks vaesuse ja töötuse tõttu soodumus on. Narkoprobleem puudutab kokkuvõttes nii või teisiti tervet ühiskonda. Selle ees silmade sulgemine ning uppujale päästerõnga viskamata jätmine võib ühel heal päeval igapähele meist ootamatult kätte maksta.

ANDREI TANTSÕREV on sündinud 8. veebruaril 1957. aastal Sverdlovskis (praegu Jekaterinburg). 1979 lõpetas ta Uurali riikliku ülikooli vene filoloogina. Pärast seda töötas ta 1987. aastani Sverdlovski tele- ja raadiokomitees korrespondendina, toimetajana ja vanemtoimetajana. Aastatel 1987 – 1996 oli ta Eesti Raadios toimetaja, erikorrespondent ja vanemtoimetaja. Hiljem töötanud erinevates tele-raadiokompaniides. Teinud mitu narkoteemalist filmi: 1996 „Ohtlik lähedus“; 2001 „Sina, mina ja herooin“; 2002 „Lend üle kanepipõllu“; 2001/2002 „Narkoterror“; 2003 „Õnnetuse tunnistajad“.

PRIIT VEHM (sünd. 20. septembril 1972 Tallinnas) õpib Akadeemia Nordis II kursusel marketingi ja reklaami. Töötab „Kanal 2-s“ operaatorina. Praegu on tal tegemisel teine film Viktoriast.

JANNO ZÕBIN (sünd. 7. juulil 1978 Tallinnas) on õppinud Tallinna Pedagoogikaülikoolis eesti keelt ja kirjandust. Avaldanud artikleid popkultuurist erinevates väljaannetes.